

Кохан Вероніка Павлівна

кандидат юридичних наук, старший дослідник, виконуюча обов'язки завідувача

відділу правового забезпечення національної інноваційної системи

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID: 0000-0002-3129-9266

ПОНЯТТЯ І ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНФРАСТРУКТУР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У науковій роботі автор розкриває поняття терміну «дослідницькі інфраструктури» у законодавстві України, робить висновок про його тотожність з відповідною термінологією Європейського Союзу. У статті підкреслюється факт запровадження правового регулювання дослідницьких інфраструктур у ЄС у організаційно-правовій формі Європейського консорціуму дослідницьких інфраструктур. Автором аналізуються принципи функціонування дослідницьких інфраструктур, які забезпечують доступ користувачів до її ресурсів.

Ключові слова: дослідницькі інфраструктури, Європейський консорціум дослідницьких інфраструктур, доступ користувачів до дослідницьких інфраструктур.

Kokhan Veronika

PhD, Senior Researcher, acting Head of the scientific Department of legal support

for the functioning of the national innovation system of the Scientific and Research

Institute of Providing Legal Framework for the

Innovative Development of NALS of Ukraine

ORCID: 0000-0002-3129-9266

CONCEPTS AND PRINCIPLES OF FUNCTIONING OF RESEARCH INFRASTRUCTURES OF THE EUROPEAN UNION

In the scientific work the author reveals the concept of the term "research infrastructures" in the legislation of Ukraine, concludes that it is identical with the relevant terminology of the European Union. The article emphasizes the fact of introduction of legal regulation of research infrastructures in the EU in the organizational and legal form of the European Research Infrastructure Consortium

(ERIC). The author analyzes the principles of functioning of research infrastructures that provide users with access to its resources.

Key words: research infrastructures, European Research Infrastructure Consortium, user access to research infrastructures.

В Україні наукове вивчення проблематики дослідницьких інфраструктур тільки починається [1; 2; 3]. Цьому сприяє запровадження правового регулювання розвитку дослідницьких інфраструктур у національному законодавстві, зокрема, прийняття розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року» від 14 квітня 2021 р. № 322-р [4]. Відповідні положення про дослідницькі інфраструктури також визначені у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII [5].

Згідно із статтею 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» дослідницька інфраструктура – сукупність засобів, ресурсів та пов'язаних з ними послуг, які використовуються науковим співтовариством для проведення досліджень на найвищому рівні, що охоплює найважливіші об'єкти наукового устаткування та обладнання або набори приладів, ресурси, що базуються на знаннях (колекції, архіви, депозитарії або банки даних наукової інформації), інфраструктуру, засновану на технології комунікацій (грід, комп'ютери, програмне забезпечення і мережевий зв'язок), та інші структури унікального характеру.

Аналіз запропонованого законом визначення терміну «дослідницькі інфраструктури» свідчить про запозичення вітчизняним законодавцем термінології Європейського Союзу.

Мова йде про Регламент Ради ЄС № 723/2009 від 25 червня 2009 року, згідно зі ст. 2 якого термін «дослідницька інфраструктура» означає об'єкти, ресурси та супутні послуги, які використовуються науковою спільнотою для проведення досліджень найвищого рівня у відповідних галузях та охоплюють основне наукове обладнання або набори інструментів; ресурси, засновані на

знаннях, такі як колекції, архіви або структури наукової інформації; створення інфраструктур на основі інформаційних та комунікаційних технологій, таких як мережа, обчислювальна техніка, програмне забезпечення та зв'язок, або будь-яка інша сутність унікального характеру, необхідна для досягнення досконалості у дослідженнях [6].

Зазначимо, що у Європейському Союзі більше десяти років тому визнали вплив дослідницьких інфраструктур на економічне та соціальне життя суспільства і запровадили легальне визначення цього феномену, запропонувавши організаційно-правову форму, в якій може створюватися та діяти дослідницька інфраструктура, – Європейський консорціум дослідницьких інфраструктур (ERIC) [6].

Більше того, законодавство ЄС з цього питання містить низку рекомендаційних актів, які спрямовані полегшувати процес отримання статусу дослідницької інфраструктури або її створення. Приміром, розроблені Практичні вказівки для здобувачів статусу ERIC [7], в яких описано процес набуття статусу дослідницької інфраструктури у формі Європейського консорціуму дослідницьких інфраструктур (ERIC).

Важливим документом є Європейська хартія доступу до дослідницьких інфраструктур 2015 року, яка містить принципи та вказівки щодо доступу до дослідницьких інфраструктур та супутніх послуг [8]. Детальніше зупинімося на останньому документі.

Ця Хартія визначає дев'ять принципів функціонування дослідницьких інфраструктур, які забезпечують доступ користувачів до її ресурсів:

- 1) дослідницькі інфраструктури повинні мати політику доступу як для чинних користувачів, так і майбутніх;
- 2) користувачам інфраструктури рекомендовано пропонувати співавторство тим, хто працює в дослідницькій інфраструктурі;
- 3) дослідницькі інфраструктури повинні відповідати національним і міжнародним законам і угодам;

4) витрати на дослідження повинні компенсуватися, а плата за доступ до інфраструктури, наскільки це необхідно, повинна сприяти фінансовій стабільності дослідницької інфраструктури;

5) дослідницькі інфраструктури та їх користувачі повинні дотримуватися етичних норм і правил поведінки при здійсненні наукових досліджень для дотримання принципу добросовісності в дослідницькій діяльності;

6) при наданні доступу до наукових інфраструктур користувачі не повинні піддаватися дискримінації за будь-якими особистими мотивами, при цьому можливе встановлення політики рівних можливостей;

7) адміністративних питань, пов'язаних із запитами і наданням доступу до дослідницьких інфраструктур, повинно бути якнайменше;

8) дослідницькі інфраструктури повинні встановлювати правила управління даними досліджень, які забезпечують належне зберігання дослідницьких даних, архівацію упродовж розумного періоду часу і їх доступність для перевірки і повторного використання. Реалізація цього принципу забезпечується шляхом укладення угоди про порядок користування даними. У разі необхідності сторони можуть також розглянути питання про надання відкритого доступу до дослідницьких даних;

9) дослідницькі інфраструктури повинні надавати користувачам інструкції для ефективного та оперативного доступу до дослідницької інфраструктури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глібко С. В., Токарева К. О. Наукові парки та особливості їх фінансового забезпечення. *Регіональні інноваційні ініціативи : завдання та шляхи вирішення*: зб. наук. пр. за матеріалами Круглого столу (м. Харків, 5 квітня 2019 року). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 19-24.

2. Головащенко О. С. Розвиток дослідницької інфраструктури в умовах глобалізації: досвід Чеської республіки. *Право та інновації*. 2021. № 4 (36). С. 112-116. DOI: 10.37772/2518-1718-2021-4(36)-16.

3. Глібко С. В., Георгієський Ю. В. Учасники національної інноваційної системи: інституційно-функціональний аналіз в праві: монографія. Харків: Право, 2018. 270 с.

4. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку дослідницьких інфраструктур в Україні на період до 2026 року: розпорядження КМУ від 14 квітня 2021 р. № 322-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#Text>.

5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#top>.

6. Council Regulation (EC) No 723/2009 of 25 June 2009 on the Community legal framework for a European Research Infrastructure Consortium (ERIC). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2009.206.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2009%3A206%3ATOC.

7. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, ERIC practical guidelines: legal framework for a European Research Infrastructure Consortium, Publications Office, 2015. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/72348>.

8. European Charter for Access to Research Infrastructures. Principles and Guidelines for Access and Related Services. URL: https://ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/2016_charterforaccessto-ris.pdf.

REFERENCES

1. Hlibko S. V., Tokarieva K. O. (2019). Naukovi parky ta osoblyvosti yikh finansovoho zabezpechennia. *Rehionalni innovatsiini initsiatyvy : zavdannia ta shliakhy vyrishennia: zb. nauk. pr. za materialamy Kruhloho stolu - Regional innovation initiatives: tasks and solutions: a collection of scientific papers on the materials of the Round Table*, Kharkiv : NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 19-24 [in Ukrainian].

2. Holovashchenko O. S. (2021). Rozvytok doslidnytskoi infrastruktury v umovakh hlobalizatsii: dosvid Cheskoï respubliky. *Pravo ta innovatsii - Law and innovation*, 4 (36), 112-116. DOI: 10.37772/2518-1718-2021-4(36)-16 [in Ukrainian].

3. Hlibko S. V., Heorhiievskiy Yu. V. (2018). Uchasnyky natsionalnoi innovatsiinoi systemy: instytutsiino-funksionalnyi analiz v pravi. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

4. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku doslidnytskykh infrastruktur v Ukraini na period do 2026 roku: rozporiadzhennia KМУ від 14 kvitnia 2021 r. № 322-r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

5. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy від 26 lystopada 2015 roku № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#top> [in Ukrainian].

6. Council Regulation (EC) No 723/2009 of 25 June 2009 on the Community legal framework for a European Research Infrastructure Consortium (ERIC). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2009.206.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2009%3A206%3ATOC [in English].

7. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, ERIC practical guidelines: legal framework for a European Research Infrastructure Consortium, Publications Office, 2015. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/72348> [in English].

8. European Charter for Access to Research Infrastructures. Principles and Guidelines for Access and Related Services. Электронный режим доступа: https://ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/2016_charterforaccessto-ris.pdf [in English].